

Date: 7th May-2025

**SANOAT ZONALARIDA ELEKTRON XIZMATLAR SIFATINI OSHIRISHNING
IQTISODIY KO'RSATGICHLARGA TA'SIRINI BAHOLASH**

Qaraqulov Muzaffar

Raqamli iqtisodiyot va agrotekxnologiyalar universiteti Iqtisodiy munosabatlar va
xaridlar bo'limi menejeri.

Muzaff577@mail.com (99) 083-63-45

Annotatsiya: O'zbekistonda raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi sharoitida sanoat korxonalarida elektron xizmatlarning rivojlanishi sur'ati va unga ta'sir ko'rsatuvchi omillar tadqiq qilingan. Elektron xizmatlardan foydalanishda korxonaning iqtisodiy murakkabligini yaxshilashga qaratilgan choralarda atroflicha o'rganilgan.

Kalit so'zlar: raqamlashtirish, sanoat korxonalari, raqamli korxona, xalqaro sifat tizimi, raqamli transformatsiya.

Raqamli transformatsiya sharoitida sanoat korxonalarida faoliyatning barcha sohalarida bo'lgani kabi, birinchi navbatda menejment-boshqaruvi tizimida global o'zgarishlar ro'y bermoqda, bu esa umumiy olganda sifat menejmenti tizimini modernizatsiya qilishni istisno etmaydi. Raqamli texnologiyalarni joriy etish barcha biznes jarayonlarini takomillashtirishni talab qiladi, boshqaruvda "additiv"- "yangidan-yangi zamonaviy" usullardan foydalanish o'z navbatida jarayonlarning murakkabligini sezilarli darajada kamaytiradi va ularning sifatini yaxshilaydi. Shu bilan birga, raqamli transformatsiya nafaqat jarayonlarni boshqarish texnikasi va texnologiyasidagi o'zgarishlarni, balki raqamli fikrlashga asoslangan yangi raqamli madaniyatni shakllantirish zarurligini ham anglatadi, bu esa o'z navbatida inson kapitalini boshqarish yondashuvlarining o'zgarishi bilan bog'liq.

Sanoat korxonalarini raqamli transformatsiya qilish sharoitida sifat menejmenti tizimini innovatsion rivojlantirishning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

- soxaga doir me'yoriy-texnik hujjatlarga asoslangan xolda belgilangan yo'nalishlarda monitoring va nazorat o'tkazish orqali sifatni doimiy ravishda yaxshilab borish;
- raqamli fikrlash va xodimlarni raqamli jalb qilish asosida raqamli madaniyatni shakllantirish;
- axborot texnologiyalari va yangi usullarni qo'llash asosida qarorlar qabul qilish samaradorligini oshirish jarayon sifatini boshqarish;
- xodimlarni axborot texnologiyalaridan foydalanishda uzluksiz o'qitish va "raqamli kompetensiya"larni rivojlantirish orqali yangi kadrlar salohiyatini shakllantirish;
- sifat menejmenti tizimining faoliyatini tartibga soluvchi elektron hujjat aylanishi asosida yagona axborot maydonini yaratish.

Shu sababli, raqamli transformatsiya jarayonining amalda qo'llanilishi sanoat korxonalarini rivojlantirishning yangi bosqichiga xamda texnologik yondashuv talablarini hisobga olgan holda sifat menejmentida jarayonlarni tarmoqlar kesimida raqamli



Date: 7th May-2025

boshqaruvga o'tishiga yordam beradi. Boshqaruv jarayonlarida raqamli modernizatsiyaning qo'llanilishi, sifat menejmenti tizimining innovatsion rivojlanishi uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Bugunki kunda raqamli dunyo asta-sekin har bir xonadonga, maxalla va jamiyatga, shuningdek, barcha davlat va tijorat tashkilotlariga, qolaversa inson xayotiga kirib kelmoqda. Bu esa o'z navbatida jamiyatimiz turmush tarziga, iqtisodiyotimizga misli ko'rilmagan ta'sir ko'rsatmoqda.

Quyidagi jadvalda O'zbekiston respublikasida 2023 – 2024 yillardagi "Iqtisodiy faoliyat turi bo'yicha sanoat mahsulotlarini ishlab chiqarish" hajmi tahlil qilingan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, O'zbekistonda 2023 – 2024 yillarda "Iqtisodiy faoliyat turi bo'yicha sanoat mahsulotlarini ishlab chiqarish" hajmi dinamik tarzda o'zgargan (1-jadval).

1-jadvalda keltirilgan ma'lumotlardan ko'rinib turibdiki, O'zbekistonda 2024 yilda sanoat mahsuloti hajmi jami: 4 995 515,65 mlrd so'mni, shu jumladan, tog`-kon sanoati va ochiq konlarni ishlash 426 127,77 mlrd so'mni, ishlab chiqaradigan sanoat 4 317 171,13 mlrd so'mni, elektr, gaz, bug` bilan ta'minlash va havoni konditsiyalash 233 036,75 mlrd so'mni va suv bilan ta'minlash, kanalizatsiya tizimi, chiqindilarni yig'ish va utilizatsiya qilish 19 180 mlrd so'mni tashkil bo'lsa, 2023 yilda esa jami 3 684 417,77 mlrd so'mni, shu jumladan, tog`-kon sanoati va ochiq konlarni ishlash 361 442,56 mlrd so'mni, ishlab chiqaradigan sanoat 3 112 352,21 mlrd so'mni, elektr, gaz, bug` bilan ta'minlash va havoni konditsiyalash 193 019 mlrd so'mni va suv bilan ta'minlash, kanalizatsiya tizimi, chiqindilarni yig'ish va utilizatsiya qilish 17604 mlrd.so'mni tashkil qildi, ya'ni sanoat mahsulotlarini ishlab chiqarish hajmi 2024 yilda 2023 yilga nisbatan 24% ga oshgan. Bu ma'lumotlardan ko'rinib turibdiki, raqamli texnologiyalarni sanoat sohasiga joriy qilinishi mamlakat ravnaqiga kelgusida katta hissa qo'shadi.

1-jadval.

Iqtisodiy faoliyat turi bo'yicha sanoat mahsulotlarini ishlab chiqarish

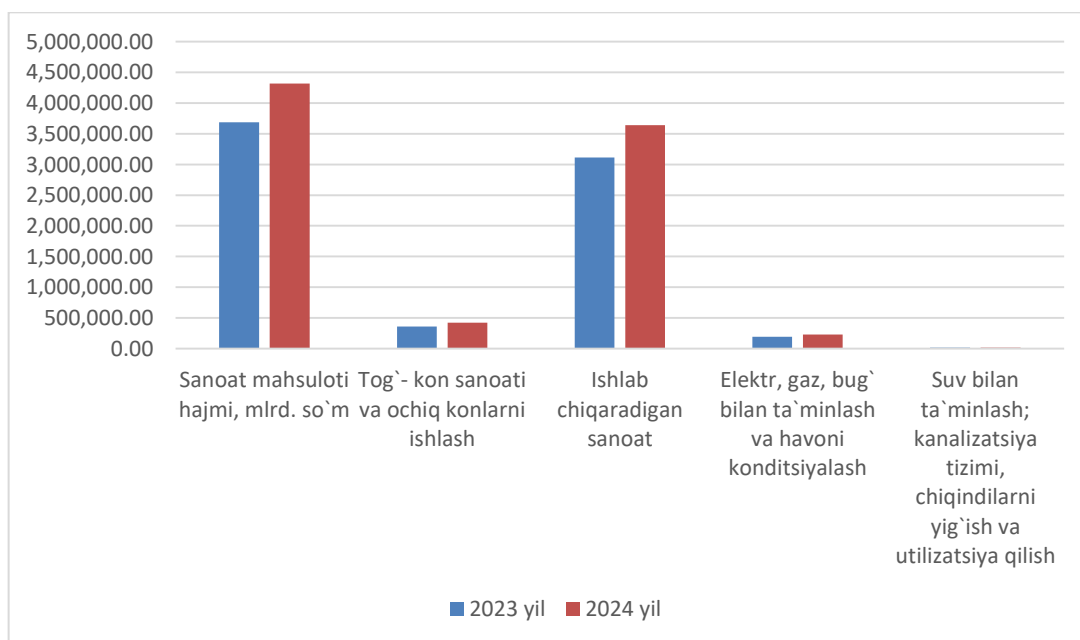
mlrd. so'm

No	Ko'rsatkichlar	2023 yil	2024 yil
1	Sanoat mahsuloti hajmi, mlrd. so'm	3 685 832,11	4 317 171,13
2	Tog`-kon sanoati va ochiq konlarni ishlash	361 442,56	426 127,77
3	Ishlab chiqaradigan sanoat	3 112 352,21	3 640 401,91
4	Oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarish	394 106,29	448 799,36
5	Ichimliklar ishlab chiqarish	69 235,96	101 737,26
6	Tamaki mahsulotlari ishlab chiqarish	19 798,75	21 831,10
7	To'qimachilik mahsulotlari ishlab chiqarish	404 290,59	480 827,79
8	Kiyim ishlab chiqarish	87 352,08	101 963,92
9	Teri va unga tegishli mahsulotlar ishlab chiqarish	21 500,51	22 658,57
10	Yog'och va po'kak buyumlar (mebeldan tashqari), pohl va to'qish uchun materiallardan buyumlar ishlab chiqarish	14 388,73	16 492,12
11	Qog'oz va qog'oz mahsulotlari ishlab chiqarish	18 970,34	33 692,01



Date: 7th May-2025

12	Yozilgan materiallarni nashr qilish va aks ettirish	10 051,15	19 970,51
13	Koks va neftni qayta ishlash mahsulotlari ishlab chiqarish	77 465,93	92 369,53
14	Kimyo mahsulotlari ishlab chiqarish	197 817,07	254 172,78
15	Asosiy farmatsevtika mahsulotlari va preparatlari ishlab chiqarish	22 717,04	31 864,18
16	Rezina va plastmassa buyumlar ishlab chiqarish	52 079,59	60 204,46
17	Boshqa nometall mineral mahsulotlar ishlab chiqarish	125 400,49	145 145,62
18	Metallurgiya sanoati	700 282,36	789 860,62
19	Mashina va uskunalaridan tashqari tayyor metall buyumlar ishlab chiqarish	68 282,73	77 189,98
20	Kompyuterlar, elektron va optik mahsulotlar ishlab chiqarish	48 327,21	45 115,85
21	Elektr uskunalar ishlab chiqarish	71 563,81	86 596,74
22	Boshqa toifalarga kiritilmagan mashina va uskunalar ishlab chiqarish	33 409,10	43 242,94
23	Avtotransport vositalari, treylerlar va yarim pritseplar ishlab chiqarish	277 722,75	404 073,80
24	Boshqa transport uchkunolari ishlab chiqarish	7 782,33	9 545,68
25	Mebel ishlab chiqarish	19 425,17	22 533,61
26	Boshqa tayyor buyumlar ishlab chiqarish	14 802,73	19 598,38
27	Mashina va uskunalarni ta'mirlash va o'rnatish	12 579,46	16 915,11
28	Elektr, gaz, bug` bilan ta'minlash va havoni konditsiyalash	193 018,69	233 036,75
29	Suv bilan ta'minlash; kanalizatsiya tizimi, chiqindilarni yig`ish va utilizatsiya qilish	19 018,57	17 604,77



Date: 7th May-2025

1-rasm. Sanoat mahsulotlarini ishlab chiqarish hajmi, mlrd. soʻmda



Yaqin 10 yillikda ishlab chiqarish, transport, sogʻliqni saqlash, taʼlim va boshqa koʻplab sohalarda «smart» aqlli texnologiyalarning qoʻllanilishi xech kimga sir emas albatta. Soʻnggi yillarda sanoat korxonalarining raqobat muhitida omon qolishiga imkon beradigan raqobatbardoshlikning ahamiyati keskin oshdi. Qeskin raqobat sharoitida zamonaviy korxonalar bozor holatiga tezda javob berishlari kerak. Buning uchun tashqi muhitning oʻzgaruvchan sharoitlariga oʻz vaqtida javob berishga imkon beradigan va tashkilotning ichki jarayonlarini raqamli iqtisodiyot talablariga moslashtiradigan strategiyalarni ishlab chiqish kerak.

Sanoat korxonalarining raqobatbardoshligini oshirishning muhim omillaridan biri bu mahsulotlarni yuqori sifatli qilib ishlab chiqarilishi xisoblanadi. Mahsulot sifatining oshishi oʻz navbatida ishlab chiqarish imkoniyatlarini sezilarli darajada yaxshilanishiga olib keladi, buning uchun albatta ishlab chiqarishning barcha bosqichlarida bir maromda sifat koʻrsatkichlarini takomillashtirib borishga toʻgʻri keladi.

Agar boshqaruvchi-menejerlar sifatga hayot tarzi sifatida qarashmasa, sifatni yaxshilashga boʻlgan xarakatlarni amalga oshirish qiyin boʻladi. Aynan shuning uchun mahsulot sifatini boshqarish boʻyicha ishlar boshliqdan tortib ijrochigacha boʻlgan barcha personal-xodimlar uchun eng muhim faoliyat boʻlib xisoblanadi.

Raqamli korxona -bu axborot texnologiyalaridan oʻz faoliyatining barcha sohalarida: ishlab chiqarish, biznes jarayonlari, marketing va mijozlar bilan oʻzaro munosabatlarda raqobatdosh ustunlik sifatida foydalanadigan tashkilot. Bunda anʼanaviy tarzda faoliyat yuritib kelayotgan tashkilotlar raqamli transformatsiya yoʻlidan oʻtib, "raqamli fikrlash" qobiliyatiga ega kompaniyaga aylanmoqda.

Bunday korxona tomonidan bozorga taklif etilayotgan mahsulotning oʻzi ham "raqamlashtirilgan" boʻladi. Shunga koʻra, biznes va ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtirish tobora zarur boʻlib bormoqda. Hujjatlar oqimini kuzatish, meʼyoriy-texnik hujjatlarni boshqarish kabi jarayonlar korxonaning xususiyatlariga va u ishlab chiqarayotgan mahsulotlarning hayotiy sikliga qarab sanoat korxonasi raqamlashtirish jarayonining bir qismiga aylanib boradi. Sifat menejmenti raqamli korxonaning ichki jarayonini oʻrganganligi sababli, korxonaning raqobatdosh ustunliklaridan foydalanish sifat menejmenti tizimini raqamlashtirish jarayonini takomillashtirishning dolzarb yoʻnalishlaridan biri boʻlib xisoblanadi.

Shu munosabat bilan sanoat inqilobini boshdan kechirayotgan zamonaviy iqtisodiyotda sifat menejmenti tizimlarining samaradorligini hisobga olish kerak.

Xulosa

Axborot texnologiyalari mutaxassislari va sifatli mutaxassislarning vazifalari nafaqat bir-biriga mos keladi, balki kundalik ishlarida bir-birini toʻldiradi. Bu, ayniqsa, korxonalarda axborot tizimlari va texnologiyalarini qayta tashkil etish yoki kompleks joriy etish bilan bogʻliq vazifalarni hal qilishda yaqqol namoyon boʻladi.

Bunday muammolarni hal qilishning asosiy bosqichi ishlab chiqarish bosqichlarini tavsiflash boʻlib, keyinchalik tashkilotning sifat menejmenti tizimining

Date: 7th May-2025

asosini tashkil etadi. Bunday jarayonlar va ishlab chiqarish bosqichlari tashkilotning asosidir. Qoida tariqasida, tashqi muhit o'zgarganda, bu jarayonlar haqidagi ma'lumotlarni to'plash va tahlil qilish vositalari o'zgaradi va jarayonlarning o'zi o'zgarmaydi yoki ahamiyatsiz o'zgaradi.

Shunday qilib, xulosa tariqasida raqamli texnologiyalarning rivojlanishi bilan mehnat unumdorligi, uning sifati, korxonada ishlab chiqarilgan mahsulot yoki xizmatlarning sifati tegishli o'zgarishlarga uchraydi va bu o'zgarishlar nafaqat alohida jarayonlarning, balki umuman korxonaning samaradorligi va raqobatbardoshligini oshirishga olib keladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar mahkamasining 2021-yil 15-iyundagi 373-sonli qarori
2. Управление финансами промышленности: учебное пособие/ В.М. Семенов, Н.В. Василенкова. – М.: Финансы и статистика; ИНФРА – М, 2010.- 320с.
3. Вдовин, С.М. Система менеджмента качества организации: Учебное пособие / С.М. Вдовин, Т.А. Салимова, Л.И. Бирюкова. - М.: Инфра-М, 2018. – С.58.
4. Василенкова Н.В. «Повышение качества электронных услуг в условиях цифровой экономики», Международная научно-практическая конференция. 2021. -83с.
5. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasining 2023 – 2024 yy. Ma'lumotlari.
// <https://www.stat.uz>